

доц. д-р СВОБОДА ТОШЕВА

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“, БЛАГОЕВГРАД

**ТЪРГОВСКО-ИКОНОМИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И
ДЪРЖАВАТА ИЗРАЕЛ**

**TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF BULGARIA AND
THE STATE OF ISRAEL**

Associate Prof. Dr. SVOBODA TOSHEVA

SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI", BLAGOEVGRAD

Abstract: The Bulgarian – Izrael trade – economical relations have been successfully developed in the recent years. Both countries have some similar features, regarding the territory and the population. Meanwhile the differences in the level of development and the economical structure stay quite substantial. Izrael is a highly developed country with a diversified economy, based on the modern technologies. It has been weakly touched by the economical crisis in the recent years and has reached about 4% of growth of the BIP. In the frames of the world economy, It is ranged among the countries with a highly competitive import, a diversified foreign trade, as well as actively developing foreign trade relations. Regarding the competitiveness it has taken the 20th place in the world.

Key words: Foreign trade exchange of goods, low – contracted base, institutional mechanisms, investment activity

1. Обзор

Българо-израелските търговско-икономически отношения се развиват активно през последните години и представляват значителен интерес от гледна точка на теорията и практиката на икономическото сътрудничество. Двете страни имат някои сходни черти от гледна точка на малката територия и население. В същото време различията в степента на развитие и икономическата структура остават много съществени. Израел е високо развита държава с диверсифицирана икономика, основаваща се на модерните технологии. През последните години тя остава слабо засегната от икономическата криза и постига около 4% растеж на brutния вътрешен продукт. В световната икономика тя е между страните с висококонкурентен износ, с диверсифицирана външна търговия и активно развиващи се външноикономически връзки. Израел е

на 20-то място в света по конкурентоспособност.

Независимо от трудностите по пътя на изграждането на пазарната икономика, България е между малкото европейски страни с относително добра финансово икономическа стабилност, с определени, макар и скромни позиции на международния пазар и значително квалифицирана работна сила. България се стреми да диверсифицира своите външноикономически отношения, а в търговско-икономическото сътрудничество с Израел, за това допринася и дългогодишната история на взаимните отношения между двете страни. През последните години двете страни постепенно надграждат и разширяват правно-договорната рамка на отношенията като се стремят да прокарат необходимите канали за по-активното им развитие. Правно-договорната рамка се характеризира с обновяване на вече подписани спогодби, разширяване на сферите и отраслите на техния обект, стремеж да се изработят

правно-договорните механизми на взаимните връзки. Това добре се вижда от хронологията на развитието на правно-договорната база.

2. Правно-договорна основа

- Така например Спогодба за взаимна защита и насърчаване на инвестициите се подписва още през 1993 г. в Израел; по-късно през 2011 г. в София се подписва Протокол за изменение на Договора за насърчаване и взаимна защита на инвестициите.

- Споразумение за сътрудничество в областта на туризма - подписано на 30.04.1998 г. в София;

- Спогодба за избягване на двойното данъчно облагане и предотвратяване отклонението от облагане с данъци на доходите – подписана в Израел на 18.01.2000 г. Същата е ратифицирана от българска страна на 2.10.2001 г. Спогодбата е в сила от 31.12.2002 г.;

- Споразумение между Република България и Държавата Израел за отмяна на визовите изисквания за техните граждани - подписано в София на 11.06.2006 г.;

- План между Министерството на здравеопазването на Република България и Министерството на здравеопазването на Държавата Израел за сътрудничество в областта на здравеопазването и медицинската наука - подписан в Ерусалим на 8 май 2007 г.;

- Спогодба за социална сигурност между Република България и Държавата Израел – подписана на 25 март 2008 г. в Ерусалим;

- Споразумение за икономическо сътрудничество между Република България и Държавата Израел – подписано на 25 март 2008 г. в Ерусалим;

- Споразумение за двустранно сътрудничество в областта на промишлената научно изследователска и развойна дейност в частния сектор – подписано на 7.07.2011 г. в София;

- Протокол за изменение на Договора за насърчаване и взаимна защита на инвестициите – подписан на 7.07.2011 г. в София.

3. Институционални механизми

За взаимното опознаване на двете страни и разширяването на контактите важна роля играят изградените институционални механизми. Те обхващат:

- Израело-българската търговска камара (създадена през м. май 1989 г., със седалище - Тел Авив);

- Българо-израелската търговско-промишлена палата (създадена през м. април 1993 г., със седалище-София).

Търговските камари провеждат бизнес форуми и други мероприятия като така допринасят за взаимното опознаване и сближаване между фирми и предприятия от Израел и България.

Наред с чисто търговските отношения за опознаването на двете страни допринася и Българският културен център в Израел (БКЦИ).

Българският културен център в Израел е неправителствена организация, която популяризира българските културни традиции и постижения в Израел. Дейността на центъра е насочена не само към българските евреи, живеещи в Израел, но и към всички останали израелски граждани, желаещи да се запознаят с нови и интересни културни традиции. Центърът работи в пряко сътрудничество с българското посолство. Той се стреми да насърчава развитието и поддържането на културно сътрудничество между България и Израел, да популяризира българската култура и изкуство чрез организиране, подпомагане на български творци, дейци и изпълнители живеещи там.

4. Външно-търговски стокообмен

През последните години стокообменът между Република България и Държавата Израел се

развива относително динамично като постепенно обогатява структурата на вноса и износа.

По данни на българската статистика, двустранният стокообмен е както следва:

Таблица 1: **Външно-търговски стокообмен между Република България и Държавата Израел**

В млн.щ.д.

	2006	2007	2008	2009	2010	I-III 2011
Износ	70.1	96.0	63.5	55.0	99.1	16.3
Внос	39.2	57.4	60.1	69.6	123.3	31.8
Общо	109.3	153.4	123.6	124.6	222.4	48.1
Салдо	30.1	38.6	3.4	-14.6	-24.2	- 15.5

Източник: Данни на Министерство на икономиката и енергетиката

Структурата на взаимната търговия | на двете страни.Тя се формира от
все още не отговаря на възможностите | ограничен брой стоки.

Таблица 2: **Структура на българския износ в Израел през 2010 г.:**

Износ от България	%
Нефтени масла и масла от битуминозни минерали	46.49
Пшеница и смес от пшеница и ръж	7.84
Центрофуги	4.44
Чувствителни, неекспонирани фотографски плаки	3.21
Пръти и профили от мед	2.45
Ечемик	2.16

За периода януари-март 2011 г. водещо място в износа на България за Израел заема пшеницата с дял от 19.28%. Сред основните експортни стоки

са още акрилови полимери, ел. акумулатори, пръти и профили от мед, мебели, центрофуги и др.

Таблица 3: **Основни стоки във вноса на България от Израел през 2010 г.:**

Внос от Израел	%
Нефтени масла и масла от битуминозни минерали	66.26
Необработено олово	5.29
Инсектициди	4.16
Механични апарати	1.84

Във вноса на България от Израел основен дял се пада на нефтените масла, Обект на внос са необработеното олово и инсектицидите.

През последните години инвестиционната дейност се развива активно, главно по наравление на инвестициите, реализирани от израелски инвеститори. За това допринасят редица фактори - политическата стабилност,

5. Инвестиционна дейност

относителната икономическата стабилност, благоприятните условия за чуждите инвеститори от гледна точка на възможностите за развитие на бизнес, квалифицирана и евтина работна ръка, добро правно регулиране на отношенията с чуждите инвеститори и др. За много от израелските компании инвестиращи у нас инвестициите в България са и мост за разширяване на присъствието в други държави на Европейския Съюз. Към това следва да се добави и стратегическото географско месторазположение на България на Балканския полуостров.

По данни на БНБ понастоящем Израел се нарежда на 20 място сред държавите, инвеститори в България. Обемът на направените инвестиции е около 1% от общата сума на чуждите инвестиции за периода от 1997 -2010 г. Така от началото на 1997 г.до първо тримесечие на 2011 г., привлечените инвестиции от Израел са в размер на 305.4 млн. евро, а общият размер на инвестициите за периода, е 37 482 млн. евро. Реализираните през 2010 г. израелски инвестиции у нас възлизат на 5.4 млн. евро, а за първото тримесечие на 2011 г. са в размер на 4.9 млн.евро. По икономически отрасли най-значими са инвестициите в земя и друго недвижимо имущество, следвани от финансовото посредничество.

По данни на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма за периода 1997-2010 г., израелските инвестиции в недвижима собственост и бизнес услуги възлизат на 22.5%. Редица израелски инвеститори се насочват към закупуване на големи масиви земя, на която впоследствие сменят статута, с цел извършване на строителни, инфраструктурни и други дейности, строеж на вилни селища, търговски обекти и др. Този тип инвестиции се осъществява основно със Северна България и играе определена роля за бъдещото развитие на съответните райони. Осигурява заетост, създава условия за изграждане на модерна

инфраструктура и съживяване на иначе запустели и разпокъсани между много собственици и наследници парчета земя.

Израелските инвестиции са 19,1% във финансовото посредничество, в преработващата промишленост са 18.9%, във вътрешната търговия и ремонтните дейности - 16.5%, в строителството - 6.5%. Направени са инвестиции в малки обекти на складово стопанство и индустриални хладилници. Някои големи търговски обекти, като например молове, са построени с участието на израелски фирми.

Някои израелски компании, са регистрирали български фирми и извършваните от тях инвестиции се отчитат като такива от български юридически лица. Други големи израелски компании, осъществяващи инвестиционни проекти в България, работят чрез свои филиали в Холандия, Австрия и др.

6. Развитие на сътрудничеството в туризма

Сътрудничеството в тази област може да се характеризира като успешно. Със здравословния си климат, красивата природа както и наличието на множество минерални извори, България привлича все повече израелските туристи. За това допринасят и редица други фактори като относително добрите цени в българските туристически обекти в сравнение с други туристически държави, постигнатото добро качество на услугите в редица курорти, възможностите за съчетаване на здравно-лечебен с познавателен туризъм и др. Израелските туристи през последните години се ориентират към лятна и зимна почивка, съчетана с балнеолечебни програми. Поради сходството на езика България е желано място за посещение от редица руски евреи, преселили се в Израел по време на голямата алия (преселване), през 1990-91 г.

За динамизирането на връзките в туризма допринася и участието на

България в Международното туристическо изложение IMTM, което се организира всяка година през м. февруари в Тел Авив. През м. февруари 2011 г. България бе представена като туристическа дестинация с възможности във всички сфери на туризма и през цялата година. Изложението е едно от най-големите в източно-средиземноморския регион, на което участват значими израелски туроператори и туристически агенции.

По данни на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма, през 2010 г. България е посетена от 131 144 израелски граждани. Броят на българите, посетили Израел е много по-малък и възлиза на 5 551 души. Това е така, поради по-високите цени на туристическите обекти в Израел и различията в постигнатия жизнен стандарт на двете страни.

За периода януари-юни 2011 г. България е посетена от 42 317 израелски туристи, което е с 26,3 % увеличение спрямо същия период на 2010 г. Българите посетили Израел за първите шест месеца на 2011 г. са общо 2 309 души, което бележи спад от 7,16%.

7. Посещения и срещи

Взаимните посещения и срещи, които са особено динамични в периода след 2010 г. свидетелствуват за взаимната политическа воля на двете страни да развият и разширяват търговско-икономическото сътрудничество помежду си. Характерно за реализираните посещения и срещи е следното:

- **посещенията на реализираи на най-високо ниво.** Така например в периода 10-12 януари 2010 г. бе осъществено официалното посещение на г-н Бойко Борисов, министър-председател на България, в Израел. На 11 август 2010 г. на официално посещение в България бе израелският президент Шимон Перес. По време на едnodневната визита бяха обсъдени

преди всичко политически въпроси и някои мерки за преодоляване на последиците от световната финансова криза.

- **съвместни заседания на правителството на Израел и правителството на България.** На 7 юли 2011 г. на официално посещение в България бе министър-председателят на Израел, г-н Бенямин Нетаняху, придружен от правителствена делегация от 7 израелски министри. В рамките на посещението се провежда съвместно заседание на двете правителства. Като особено перспективни се очертават такива области на сътрудничеството като селското стопанство и туризма, информационните технологии, биотехнологиите, фармацевцията, както и изследванията в областта на земеделието и водите.

- **множество посещения на ниво министри както в Израел, така и в България.** Така например, в периода 26-28 април 2010 г., бе реализирано посещение в Израел на министъра на икономиката, енергетиката и туризма, придружен от българска официална и бизнес делегация. Визитата бе по покана на министъра на промишлеността, търговията и труда на Израел Бенямин Бен-Елиезер. В бизнес-делегацията участват 17 фирми от секторите – хранително-вкусова промишленост, селско стопанство, недвижими имоти, отбранителна индустрия и др. В рамките на визитата се провежда българо-израелски бизнес-форум с участието на официални лица и представители на бизнеса на двете страни.

В периода 27-29 октомври 2010 г. на посещение в България бе г-н Узи Ландау, министър на националната инфраструктура на Израел. Министър Ландау бе придружен от израелска бизнес -делегация, включваща 10 водещи израелски компании в областта на изграждане и развитие на инфраструктурата на държавата; планиране и управление на чистата енергия; рециклиране на отпадъци на

основата на съвременни израелски технологии; управление на водите; системи за защита по въздушни и морски граници, както и на частни домове и земи; инженерингови дейности и недвижими имоти. В рамките на визитата на 28 октомври 2010 г. бе проведен българо-израелски бизнес форум с участието на над 40 български фирми.

В периода след 2010 г. са реализирани множество посещения на други български и израелски министри съответно в Израел и в България. Тези посещения продължават и през настоящата година когато на посещение в България е външният министър на Израел Авигдор Либерман.

Тези посещения имат сериозен принос за бъдещото развитие на двустранните отношения, тъй като дават възможност да се анализират и конкретизират различни инициативи – за разширяване на взаимната търговия и нейното обогатяване с нови стоки и продукти, за набелязването на нови области на сътрудничеството – в екологията, инфраструктурата и пътното строителство, енергийната ефективност, опазването и рационалното използване на водите и др. Така например, България може да започне да изнася по-големи количества зърно за Израел, тъй като Израел произвежда едва 10 процента от необходимите за потреблението количества. Причината за ограниченото производство е прекалено сухият климат и липсата на достатъчно валежи през годината. Други области са млечното животновъдство, напояването, консервната промишленост и оранжерийното производство - едни от най-силно развиващите се отрасли в земеделието в Израел. България от своя страна, може да преложи на Израел своята уникална технология за производство на кисело мляко.

Семейното предприятие „Домлян“, със среден капацитет на производство залага на розовите фибри в киселото мляко – иновация, която е уникална за страната ни.

Заедно с чисто икономическите области, се обсъждат възможностите за сътрудничество в образованието и културата, при природни бедствия и аварии, военни конфликти и др. България е първата страна, която реагира след пожарите в Северен Израел през 2010 г., изпращайки пожарникари, които се включват в потушаването на огъня. Израел е първата държава, която предлага помощ на България за справяне с наводненията в южната част на страната през тази година. Обсъждат се възможностите за развитие на военното и военнотехническото сътрудничество, в сферата на подготовката на български пилоти за нуждите на ВВС, обмен на информация, подготовката и използването на специалните сили и бъдещо сътрудничество между двете страни във военно-медицинската област.

Между България и Израел има приятелство, което свързва двата народа години наред. Те се придържат към общи ценности относно мира и развитието и търсят взаимноизгодните възможности за икономическо, социално и културно сътрудничество. В перспектива пред двете страни стои задачата да материализират на практика и оптимално да развиват набелязаните и обективно съществуващи възможности за сътрудничество. С това те дават своя принос не само за укрепването на взаимните контакти, но и за обогатяването и динамизирането на международните икономически връзки за целите на икономическия прогрес и стабилността в света.